

Structuur en orde

Wat mij het meest boeit in de economie en bij economen, is dat zij kennelijk moeiteloos een subjectieve dagelijkse economische praktijk met objectieve economische theorieën weten te verzoenen. Het subjectieve heet b.v. bij de ondernemer een risicodragend initiatief, bij de klant een impulsaankoop, bij de consument keuzevrijheid, bij de werknemer een billijke eis en bij de overheid een rechtvaardige verdeling. Het objectieve heet snijpunt van vraag- en aanbodcurven, marginale kosten, substitutie, allocatie van schaarse middelen, optimalisering, evenwichtstheorie, multiplicatiefactor.

Dat praktijk en theorie niet méér boten dan ze doen, moet haast wel betekenen dat er een zekere orde in ons subjectief gedrag heerst. Verlaat b.v. één ondernemer de verticale prijsbinding dan volgen de anderen bijna zonder uitzondering. Bedrijven van een vergelijkbare omvang in één bedrijfstak besteden vrijwel hetzelfde percentage van de omzet aan onderzoek- en ontwikkelingswerk. Nieuwe fabrikanten in een branche kiezen zelden voor een wezenlijk onderscheidende benadering van marketing en verkoop. De wet van de orde bij productie en bij consumptie is het zich spiegelen aan wat geslaagd heet, dus die wet is conformisme. De waarschijnlijkheidsverdelingen van ons subjectieve handelen zijn vaak nauw. Kleine excursies rond betrekkelijk weinig evenwichtspunten. Een fysisch beeld: lage waarschijnlijkheid, dito entropie, grote bindingskrachten. Bijna een kristalroosterstructuur is die economische structuur. Beweging vooral langs de kristallietgrenzen en de dislocaties. Geen wonder dat, afgezien van die beweging, theorie en praktijk nog redelijk te verzoenen zijn.

Nu maken we een alliage. De overheid vestigt zich met WIR, SIR, prijsgedragsregels voor goederen en diensten, gedifferentieerde aardgastoewijzingen en -prijzen, toeslagen voor ontwikkelingsgebieden en heffingen voor saneringsgebieden, loonmaatregelen eventueel, als een dummy-ondernemer in het economisch rooster. Ik wil niet discussiëren over de wens een alliage te maken en neem zelfs aan dat dit tot een ideale ordening leidt, een perfect mengrooster. Dus het gewenste gevolg wordt bereikt; de aanpassing van het systeem intern wordt groter en dus neemt de inwendige bindingsenergie toe. Het is dan duidelijk dat het een eigenzinnig element in het rooster des te moeilijker zal vallen wat op te schuiven naarmate dit aan minder burens reeds is gelukt. Dit is de karakteristiek van de lange-afstandsorde in de natuurkunde en van het primaat van een macro-denken over microstructuren in de economie.

Door de kunstmatig verhoogde bindingsenergie zal de coöperatieve (of tweede-orde) faseovergang, waarover ik het hier heb en die in tegenstelling tot een directe faseovergang zeer geleidelijk en geordend verloopt, zich eerst bij hogere temperatuur manifesteren. De potentiaalberg voor nieuwe zaken, gemeten in investeringen, in geld en in managementtijd, is hoger geworden. Zulk een alliage vervolmaken staat haaks op het voeren van een innovatiebevorderend beleid. Streven naar een betere interne aanpassing leidt tot een verlies van aanpassingsvermogen.

Het procédé dat èn een alliage maakt die niet bij een geringe temperatuurverhoging tot smelten of verdampen leidt èn niet te hoge overgangstemperaturen heeft voor coöperatieve faseovergangen, zal de bindingskrachten op de korte afstand sterk moeten maken zonder de lange-afstandsorde te bevriezen. Loonmaatregelen, ongedifferentieerde prijsgedragsregels voor goederen en diensten

en ongedifferentieerde centrale akkoorden dragen ertoe bij de lange-afstandsorde wèl te bevriezen.

Ik kwam tot deze gedachte in een voorstudie over de ontwikkeling in de distributie van consumentengoederen, die bij de Stichting Toekomstbeeld der Techniek wordt uitgevoerd. De invoering van de uniforme artikelcodering en computer-gestuurde „check-outs” zal ontwikkelingen in gang kunnen zetten die de lange-afstandsorde in de bedrijfskolom doen toenemen. Automatische voorraadregistratie leidt tot een eenvoudiger en snellere orderopname en -uitvoering. De planning bij de leverancier en de distributeur zal daarop inspelen. Afrekening zal automatisch kunnen gebeuren. Marktonderzoek in de winkel krijgt nieuwe mogelijkheden. Echter, bij alle gesprekken hierover in de handel, blijkt dat intuïtief wordt aangevoeld dat deze ontwikkeling ten koste van het eigen aanpassingsvermogen zou kunnen gaan. Wellicht is dat niet zo vreemd voor een dienstverlenende tak, waarbinnen de waarschijnlijkheidsverdelingen voor het subjectieve handelen nog steeds groter zijn dan in enige andere branche. Wellicht ligt daarin de reden dat deze bedrijfstak zich nog steeds flexibel en niet zonder succes ontwikkelt.

A handwritten signature in black ink, reading 'W. J. Beek'. The signature is written in a cursive style with a horizontal line underneath.